

Podstawy Ekonomii

**Wykład nr 3 dla studentów
Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej**

dr n.ekon. mgr inż. Jarosław Wojciechowski

Wykład 3. Początki myśli ekonomicznej

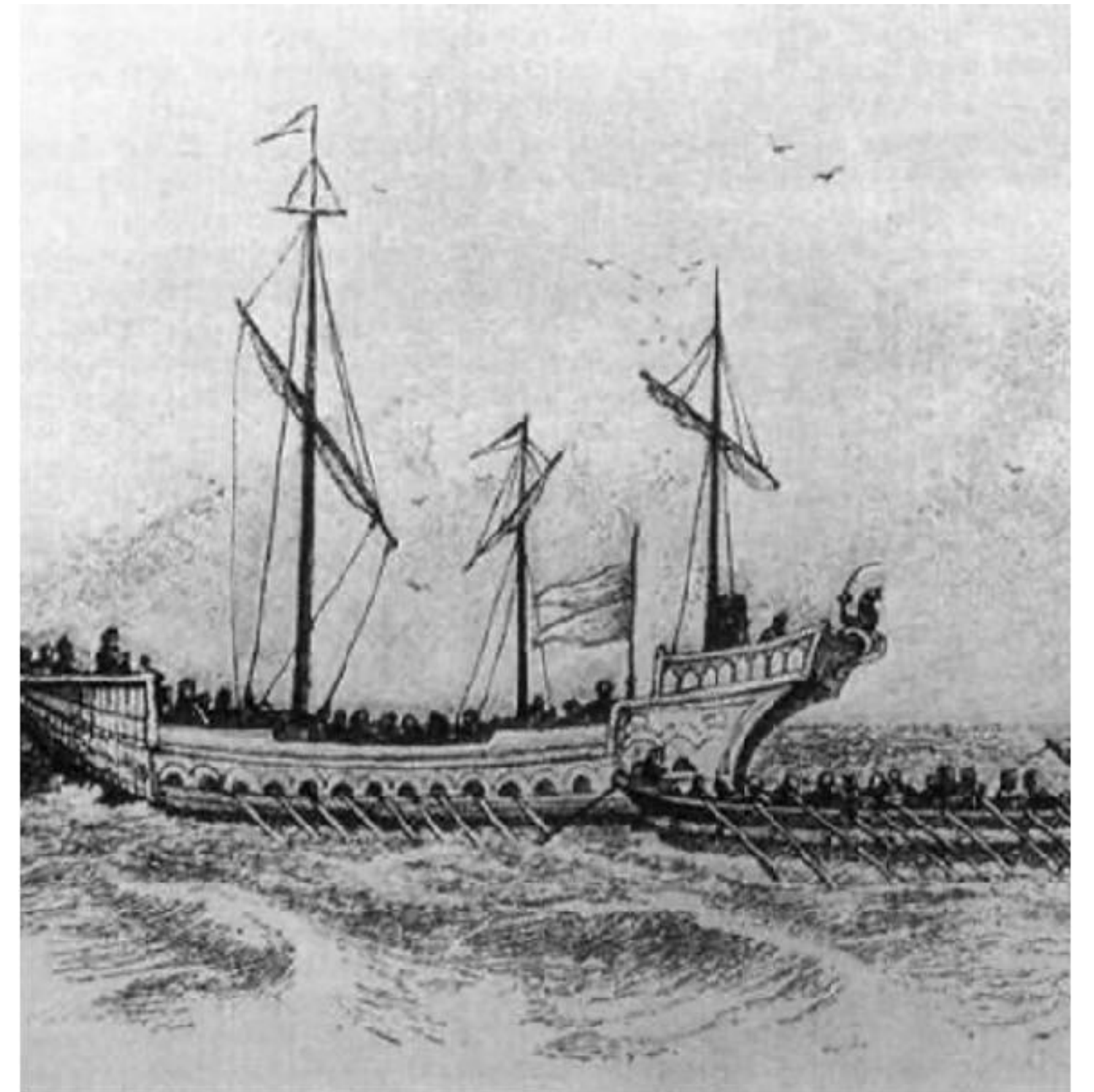
Rozważania ogólne

- Merkantyлизм
- Fizjokratyzm
- Prekursorzy ekonomii klasycznej
- Wprowadzenie do ekonomii klasycznej

Merkantylizm

Ogólne informacje

- Pochodzenie słowa:
 - mercari (łac.)- handlować, prowadzić handel
 - mercante (wł.)- kupiec
- Odmiany:
 - Bulionizm
 - Kolberyzm
- „Epoka kupców”/ „Kupiecki kapitalizm”
- ”Merkantylizm handlowo-morski”



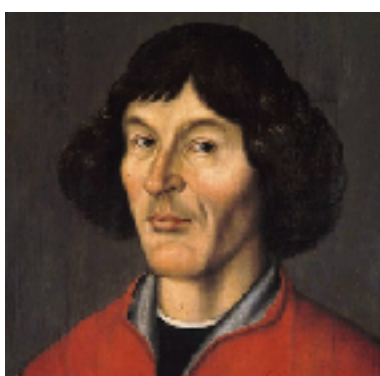
Merkantylizm

Kontekst historyczny



Krzysztof Kolumb

Odkrycie Ameryki



Mikołaj Kopernik

traktat Monetae cudendae
ratio, pol. Rozprawa o
urządzeniu monety

Wydanie „Instruction de mercaderes”
Louis Saravia de La Cale
Szkoła salamandzka

Założenie Angielskiej
Kompanii
Wschodnioindyjskiej



Założenie Holenderskiej
Zjednoczonej Kompanii
Wschodnioindyjskiej



Otwarcie „Giełdy
królewskiej” w
Londynie



Wydanie „„Information touching the
fall of exchange”
Thomas Gresham

Marcin Luter Ogłasza
tezy. Początek
Reformacji



Marcin Luter

Podbój Meksyku
przez Hiszpanów
(Do 1524)



Ferdynand Cortez

Założenie Banku
Amsterdamskiego

1490	1491	1492	1493	1494	1495	1496	1497	1498	1499
1500	1501	1502	1503	1504	1505	1506	1507	1508	1509
1510	1511	1512	1513	1514	1515	1516	1517	1518	1519
1520	1521	1522	1523	1524	1525	1526	1527	1528	1529
1530	1531	1532	1533	1534	1535	1536	1537	1538	1539
1540	1541	1542	1543	1544	1545	1546	1547	1548	1549
1550	1551	1552	1553	1554	1555	1556	1557	1558	1559
1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
1570	1571	1572	1573	1574	1575	1576	1577	1578	1579
1580	1581	1582	1583	1584	1585	1586	1587	1588	1589
1590	1591	1592	1593	1594	1595	1596	1597	1598	1599
1600	1601	1602	1603	1604	1605	1606	1607	1608	1609

Merkantylizm

Kontekst historyczny



Jean-Baptiste Colbert „O zasadach merkantylizmu”

Powstaje termin
MERKANTYLYZM

Założenie Francuskiej
Kompanii
Wschodnioindyjskiej



Założenie Brytyjskiej
Królewskiej Kompanii
Afrykańskiej



Założenie Duńskiej
Kompanii
Wschodnioindyjskiej



Założenie Portugalskiej
Kompanii
Wschodnioindyjskiej



Powstanie Banku
Szwecji



Powstanie Banku Anglii

1590	1591	1592	1593	1594	1595	1596	1597	1598	1599
1600	1601	1602	1603	1604	1605	1606	1607	1608	1609
1610	1611	1612	1613	1614	1615	1616	1617	1618	1619
1620	1621	1622	1623	1624	1625	1626	1627	1628	1629
1630	1631	1632	1633	1634	1635	1636	1637	1638	1639
1640	1641	1642	1643	1644	1645	1646	1647	1648	1649
1650	1651	1652	1653	1654	1655	1656	1657	1658	1659
1660	1661	1662	1663	1664	1665	1666	1667	1668	1669
1670	1671	1672	1673	1674	1675	1676	1677	1678	1679
1680	1681	1682	1683	1684	1685	1686	1687	1688	1689
1690	1691	1692	1693	1694	1695	1696	1697	1698	1699
1700	1701	1702	1703	1704	1705	1706	1707	1708	1709

Merkantylnizm

Przemiany w układzie społecznym, gospodarczym i instytucjonalnym

- Wielkie odkrycia geograficzne otworzyły przed kupcami bogate rynki zamorskie
- Wojny o opanowanie morskich szlaków komunikacyjnych i zdobycie kolonii
- Do Europy napływa złoto i srebro, a do kolonii produkty rzemieślnicze
- Zmiany w rolnictwie z trójpólówki w płodozmian
- Społeczeństwo stanowe (szlachta, mieszczaństwo, duchowieństwo, chłopstwo) przekształca się w warstwy społeczne o różnych interesach (kupcy, bankierzy, rzemieślnicy, robotnicy)

Merkantylizm

Główne idee

- PAŃSTWO POWINNO PROWADZIĆ AKTYWNA POLITYKĘ, co oznacza zaangażowanie się państwa w procesy gospodarcze
- Protekcjonizm (cła, koncesje, zakazy, kontyngenty)
- ŹRÓDŁEM BOGACTWA JEST ZŁOTO (bogactwo kraju zależy od ilości nagromadzonego kruszcu);
- SIŁA PAŃSTWA JEST W DODATNIM BILANSIE HANDLU ZAGRANICZNEGO, tj.:
 - protekcjonizm celny
 - popieranie produkcji krajowej
 - zmniejszenie popytu na towary importowane
 - interwencjonizm



Fizjokratyzm

Ogólne informacje

- Czas XVIII w, dominował w latach 1750-1790
- Pochodzenie słowa:
 - phisis (grec.)- natura;
 - kratos- władza, tj. panowanie nad naturą, przyrodą, działanie zgodnie z porządkiem społecznym i gospodarczym;
- Rozwinał się we Francji, w której:
 - podstawą gospodarki było rolnictwo
 - postęp technologiczny był słaby
 - dominował system feudalny
 - władza była w ręku króla (rządy autokratyczne)





John Law

Rozprawa nad pieniądzem i handlem wraz z propozycją zaopatrzenia narodu w pieniądze



Anne-Robert-Jacques Turgot

Wydanie I tomu Wielkiej Encyklopedii Francuskiej

Powstanie mechanicznej przędzarki tzw. Spinning Jenny



Fizjokratyzm

Kontekst historyczny

1690	1691	1692	1693	1694	1695	1696	1697	1698	1699
1700	1701	1702	1703	1704	1705	1706	1707	1708	1709
1710	1711	1712	1713	1714	1715	1716	1717	1718	1719
1720	1721	1722	1723	1724	1725	1726	1727	1728	1729
1730	1731	1732	1733	1734	1735	1736	1737	1738	1739
1740	1741	1742	1743	1744	1745	1746	1747	1748	1749
1750	1751	1752	1753	1754	1755	1756	1757	1758	1759
1760	1761	1762	1763	1764	1765	1766	1767	1768	1769
1770	1771	1772	1773	1774	1775	1776	1777	1778	1779
1780	1781	1782	1783	1784	1785	1786	1787	1788	1789
1790	1791	1792	1793	1794	1795	1796	1797	1798	1799
1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809

Maszyna tkacka (lataj łące czólenko) John Kay



Pierre le Pesant Sieur de Boisguilbert

Rozprawa o naturze bogactw, pieniądza i danin



François Quesnay

Pierwsza wersja Tablicy Quesnay'a

Rewolucja Francuska



Fizjokratyzm

Prekursorzy i główni przedstawiciele

- Prekursorzy:
 - **JOHN LAW**
 - Rozważania nad pieniądzem i handlem...
 - **RICHARD CANTILLON**
 - Esej o istocie handlu, w ogólności



Fizjokratyzm

Prekursorzy i główni przedstawiciele

- Główni przedstawiciele:
- **FRANCOIS QUESNAY**
 - Maksymy ogólne ekonomicznego rządzenia krajem rolniczym
 - Tablica ekonomiczna (Tableau économique)
- **ANNE ROBERT TURGOT**
 - O tworzeniu i podziale bogactw

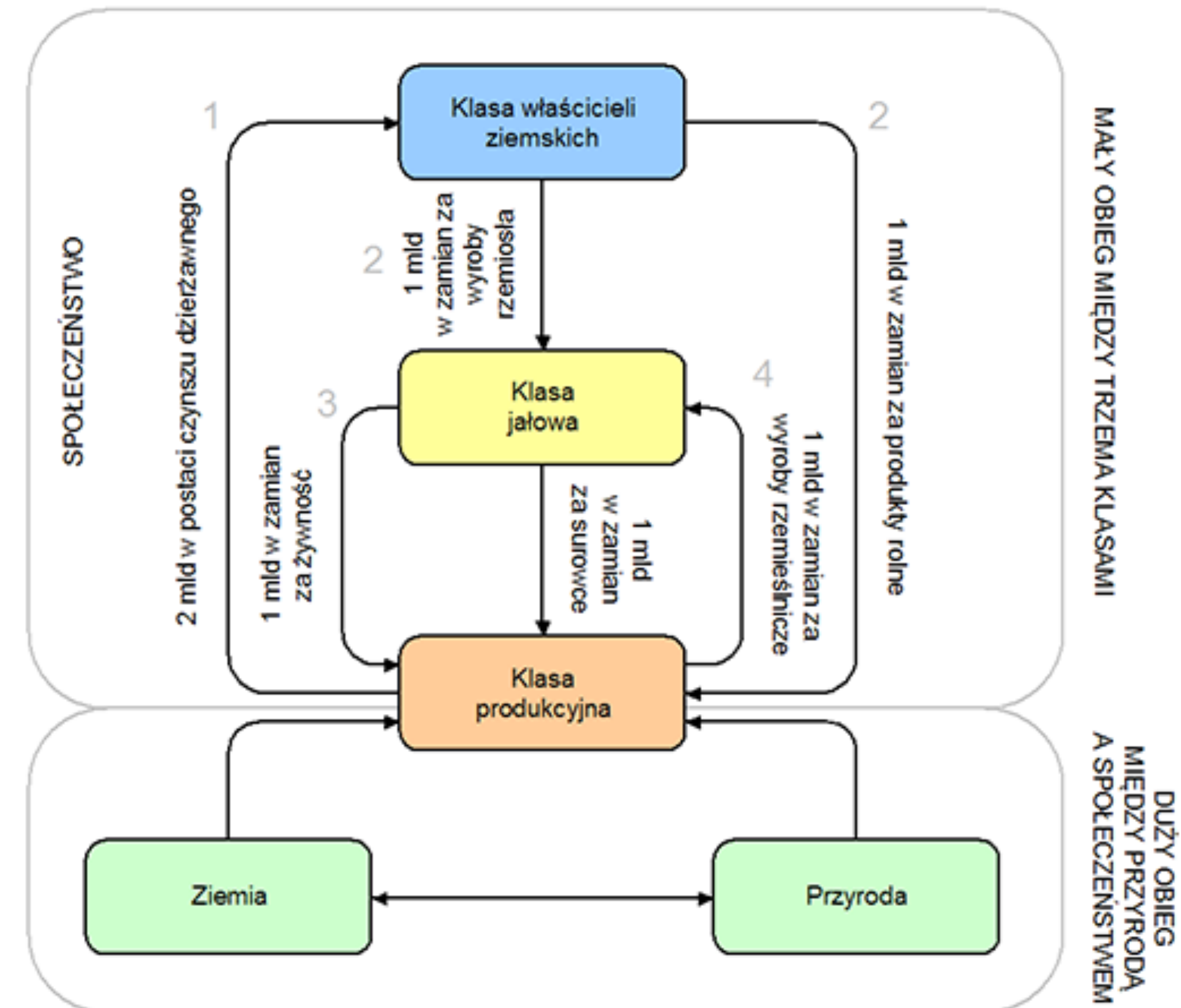
TABLEAU ECONOMIQUE.
Objets à considérer, 1^{re} Trois sortes de dépenses; 2^e leur source; 3^e leurs avances; 4^e leur distribution; 5^e leurs effets; 6^e leur reproduction; 7^e leurs rapports entr'elles; 8^e leurs rapports avec la population; 9^e avec l'Agriculture; 10^e avec l'Industrie; 11^e avec le Commerce; 12^e avec la masse des richesses d'une Nation.

DEPENSES PRODUCTIVES relatives à l'Agriculture, &c.	DEPENSES DU REVENU l'impôt prélevé, se partageant aux Dépenses productives & aux Dépenses stériles	DEPENSES STERILES relatives à l'Industrie, &c.
Annuelle annuelle pour produire un revenu de 600 ^{fr} pendant 600 ^{fr} 600 ^{fr} produisant net.....	Revenu annuel de 600 ^{fr}	Avances annuelles pour les Ouvrages des Dépenses stériles, &c. 300 ^{fr}
Productions, &c.		
300 ^{fr} reproduisent net.....	300 ^{fr}	300 ^{fr}
50 ^{fr} reproduisent net.....	150 ^{fr}	150 ^{fr}
75 ^{fr} reproduisent net.....	75 ^{fr}	75 ^{fr}
37 ^{fr} 10 ^{fr} reproduisent net.....	37 ^{fr} 10 ^{fr}	37 ^{fr} 10 ^{fr}
18 ^{fr} 15 ^{fr} reproduisent net.....	18 ^{fr} 15 ^{fr}	18 ^{fr} 15 ^{fr}
9 ^{fr} 7 ^{fr} 6 ^{fr} reproduisent net.....	9 ^{fr} 7 ^{fr} 6 ^{fr}	9 ^{fr} 7 ^{fr} 6 ^{fr}
4 ^{fr} 3 ^{fr} 1 ^{fr} 2 ^{fr} reproduisent net.....	4 ^{fr} 3 ^{fr} 1 ^{fr} 2 ^{fr}	4 ^{fr} 3 ^{fr} 1 ^{fr} 2 ^{fr}
2 ^{fr} 6 ^{fr} 10 ^{fr} reproduisent net.....	2 ^{fr} 6 ^{fr} 10 ^{fr}	2 ^{fr} 6 ^{fr} 10 ^{fr}
1 ^{fr} 3 ^{fr} 5 ^{fr} reproduisent net.....	1 ^{fr} 3 ^{fr} 5 ^{fr}	1 ^{fr} 3 ^{fr} 5 ^{fr}
0 ^{fr} 11 ^{fr} 8 ^{fr} reproduisent net.....	0 ^{fr} 11 ^{fr} 8 ^{fr}	0 ^{fr} 11 ^{fr} 8 ^{fr}
0 ^{fr} 5 ^{fr} 10 ^{fr} reproduisent net.....	0 ^{fr} 5 ^{fr} 10 ^{fr}	0 ^{fr} 5 ^{fr} 10 ^{fr}
0 ^{fr} 2 ^{fr} 11 ^{fr} reproduisent net.....	0 ^{fr} 2 ^{fr} 11 ^{fr}	0 ^{fr} 2 ^{fr} 11 ^{fr}
0 ^{fr} 1 ^{fr} 5 ^{fr} reproduisent net.....	0 ^{fr} 1 ^{fr} 5 ^{fr}	0 ^{fr} 1 ^{fr} 5 ^{fr}
300 ^{fr}		
REPRODUIT TOTAL 600 ^{fr} de revenu; de plus, les frais annuels de 600 ^{fr} et les intérêts des avances primitives du Laboureur, de 300 ^{fr} que la terre restitue. Ainsi la reproduction est de 1500 ^{fr} comprise le revenu de 600 ^{fr} qui est la base du calcul, abstraction faite de l'impôt prélevé, et des avances qu'exige sa reproduction annuelle, &c. Voyez l'Explication à la page suivante.		

Fizjokratyzm

Cyrkulacja w gospodarce

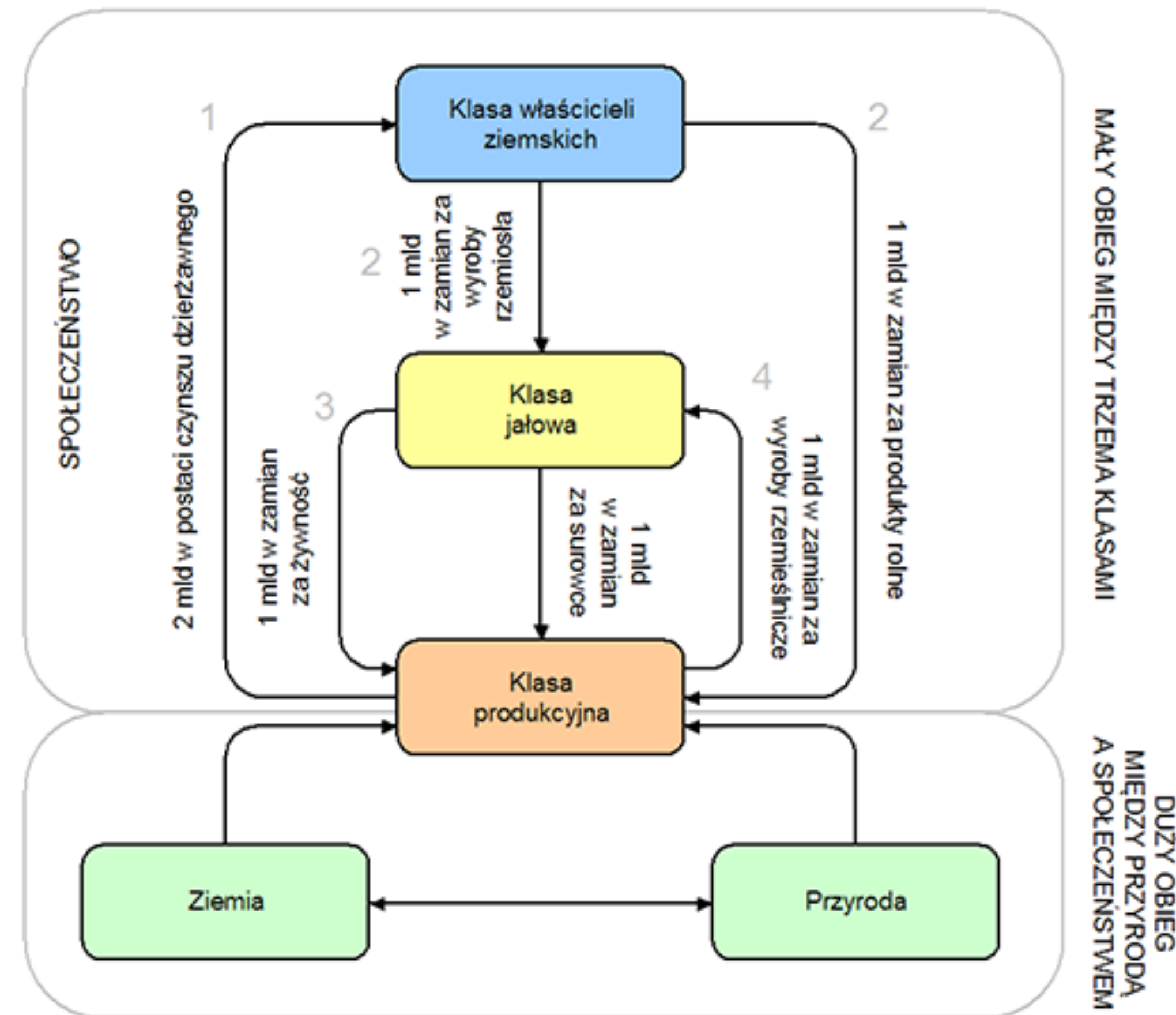
- Opis:
 - Początkiem dla analizy jest okres produkcyjny po żniwach
 - Roczny produkt obejmuje produkty żywnościowe i surowce
 - ceny są niezmiennie
 - gospodarka ma charakter zamknięty
 - cykl produkcyjny i cykl obrotu trwa jeden rok
 - wymiana ma charakter ekwiwalentny
- 4 klasy:
 - Właściciele ziemscy [WZ]
 - Klasa produkcyjna (farmerzy, rolnicy) [KP]
 - Klasa jałowa (rzemieślnicy, kupcy, robotnicy najemni) [KJ]
 - Biedota (najliczniejsza, nie bierze udziału w cyrkulacji)



Fizjokratyzm

Tablica ekonomiczna Quesnay'a

- Roczne nakłady inwestycyjne w rolnictwie wynoszą 3 mld liwrów.
- Przyroda potęguje nakłady ludzkie,
 - [KP] otrzymuje produkt wartości 5 mld liwrów.
 - Dodatkowe 2 mld liwrów to produkt czysty
- [KP] oddaje produkt czysty [WZ] w postaci 2 mld liwrów czynszu dzierżawnego
- [WZ] wydają otrzymane 2 mld liwrów:
 - 1 mld oddają [KJ] w zamian za wyroby rzemieślnicze
 - 1 mld oddają [KP] w zamian za produkty rolne
- [KJ] oddaje otrzymany 1 mld liwrów [KP] w zamian za żywność
- [KP] zakupuje u [KJ] wyroby rzemieślnicze za 1 mld liwrów.
- [KJ] wydaje otrzymany 1 mld liwrów na zakup surowców u [KP]



Fizjokratyzm

Główne koncepcje

- Główna idea fizjokratów to ZASADA LESEFERYZMU - podstawa liberalizmu gospodarczego „DAJCIE NAM SWOBODĘ DZIAŁANIA!”
- Idea NATURALNEGO PORZĄDKU (naturalne, przyrodzone prawa człowieka, wynikające z praw przyrody „prawo do rzeczy przynoszących pożytek i które można uzyskać dzięki swej pracy”
- Idea PORZĄDKU SPOŁECZNEGO (opiera się na porządku naturalnym i trzech filarach: wolności osobistej i gospodarczej oraz własności prywatnej), która pozwala stworzyć porządek pozytywny
- Idea PRODUKTU CZYSTEGO (powstaje w rolnictwie w wyniku pomnażania bogactwa ziemi, gdzie zachodzi „proces tworzenia nadwyżki nad włożone nakłady”
- Głównym źródłem dochodu jest ZIEMIA I PRACA
- SPOŁECZEŃSTWO TWORZĄ KLASY: produkcyjna, nieprodukcyjna i właściciele ziemscy

Fizjokratyzm

Fizjokraci w Polsce



Stanisław STASZIC

Stanisław STASZIC

- Przestrogi dla Polski 1790 - broszura zawierała śmiałą krytykę ustroju Rzeczypospolitej
- geolog i badacz natury



Hugo Kołłątaj

Hugo KOŁĄTAJ

- W rozprawie politycznej Do Stanisława Małachowskiego [...] Anonima listów kilka sformułował plan reformy państwowej
- Prawo polityczne narodu polskiego 1790

Antonii POPŁAWSKI

- Współautor projektu „Rady i uwagi co do nowego urządzenia szkół narodowych”
- Zbiór niektórych materii politycznych (1769-1774)
 - <https://polona.pl/item-view/cc32f5ef-dcc6-4152-8ce1-76e6faf536a7?page=4>
- Choćby nie można było otrzymać u narodów pogranicznych wolności od ceł za towary z Polski wychodzące i do niej wchodzące, użyteczniej jednak byłoby dla Polski też wolność ustanowić w swoim kraju
- Autor projektu reformy szkolnej z 1775

Fizjokratyzm

Fizjokraci w Polsce

- hamulcem rozwojowym jest poddaństwo chłopów
- walczono o zmianę sytuacji chłopów
 - nadanie wolności
 - możliwość uprawy i dziedziczenia ziemi
- rozwój gospodarczy zależy od wolnego handlu;



EKONOMIA KLASYCZNA

PREKURSORY

- THOMAS HOBBS (1588-1679)
 - Autor traktatu LEWIATAN 1651
 - twórca naturalizmu społecznego
 - koncepcja państwa jako specyficznej umowy społecznej
 - człowiek decyduje się na utworzenie państwa na skutek w pełni racjonalnej i egoistycznej kalkulacji, oddaje większość władzy i zrzekają się prawa do używania przemocy na rzecz suwerena



Thomas Hobbes

EKONOMIA KLASYCZNA

PREKURSORY

- JOHN LOCKE (1632-1704)

- twórca utilitaryzmu
- Twórca liberalizmu jako doktryny podkreślającej wolność jednostki, której konsekwencją jest ograniczone do minimum funkcjonowanie aparatu państwowego
- Twórca klasycznej postaci empiryzm genetyczny, który głosi, że umysł ludzki jest pierwotnie pozbawiony treści poznawczych (umysł jako tabula rasa – łac. „niezapisana tablica”
- Stworzył pierwszą „teorię wartości pieniądza”



John Locke

- Najważniejsze dzieła
 - List o tolerancji (1689),
 - Dwa traktaty o rządzie (1689),
 - Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego (1690; wykorzystanie pojęcia Tabula rasa)
 - Myśli o wychowaniu (1693).

EKONOMIA KLASYCZNA

PREKURSORY



- DAVID HUME (1711-1766)
 - twórca „Traktat o naturze ludzkiej” ang. Treatise of Human Nature, being an Attempt to introduce the Experimental method of Reasoning into Moral Subjects, w którym:
 - wyjaśnia jak budowa ciała warunkuje ludzkie postrzeganie rzeczywistości
 - wskazuje na zależność między postrzeganiem rzeczywistości przez człowieka a jego działaniami (empiryzm).
 - ukazuje społeczeństwo jako efekt ludzkich działań,
 - omawia państwo i religię jako najpoważniejsze czynniki scalające społeczeństwa
 - popiera wolny handel - jednocześnie krytykuje merkantylizm
 - główny przedstawiciel sensualizmu (wiedza pochodzi od wrażeń zmysłowych - poznanie odbywa się poprzez przeprowadzanie logicznych doświadczeń)

EKONOMIA KLASYCZNA

PREKURSORY



- WILLIAM PETTY (1623-1687)
 - autor Coś nie coś o pieniądzu 1682
 - twórca Arytmetyki politycznej 1676
 - „Ojcem bogactwa jest praca, a matką ziemia”
 - krytyk merkantylizmu, pieniądz jest środkiem obiegowym, jego ciągły wzrost jest szkodliwy
 - praca jest wartościowa gdy służy wydobywaniu kruszcu lub powstaniu produktu, który można wymienić na kruszec
 - Płaca powinna być niska i wyznaczana przez państwo
 - handel zagraniczny tworzy bogactwo kraju a nie handel wewnętrzny
 - im więcej ludzi tym lepsze warunki do wprowadzenia specjalizacji pracy, ergo bogactwo narodu wzrasta

EKONOMIA KLASYCZNA

WPROWADZENIE - Główne idee

- Adam Smith (1776):
 - homo oeconomicus - ale czy to prawda?
 - niewidzialna ręka rynku
- Thomas Malthus (1798-1803)
 - teoria ludnościowa
 - pułapka multuzjańska



Adam Smith



Thomas Malthus

EKONOMIA KLASYCZNA

WPROWADZENIE - Główne idee

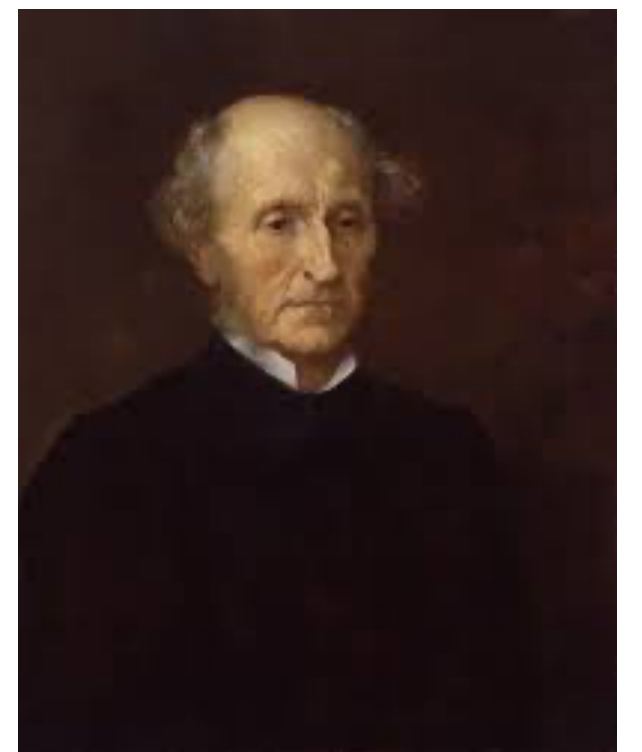
- David Ricardo (1815, 1817)
 - teoria kosztów komparatywnych, „grzech Ricardo”
- Jean Baptiste Say (1803-1814):
 - prawa rynku
 - równowaga rynkowa
- John Stuart Mill (1848-1871):
 - proces badawczy,
 - reguły wnioskowania indukcyjnego;



Jean Baptiste Say



David Ricardo



John Stuart Mill

EKONOMIA KLASYCZNA

WPROWADZENIE - Najważniejsze publikacje

- Adam Smith (1723-1790):
 - Teoria uczuć moralnych (1759)
 - Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów (1776)
- Thomas Malthus: Esej o prawie ludności (1798)
- David Ricardo: Zasady ekonomii politycznej i opodatkowania (1817)
- Jean Baptiste Say: Traktat o ekonomii politycznej (1803)
- John Stuart Mill: Zasady ekonomii politycznej (...) (1848)